

Warszawa, 7.06.2021 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Marty Kamel nt. „Turystyka jeździecka w Wielkopolsce. Teoretyczno-empiryczna analiza wizerunku regionu jeździeckiego”, rozprawy przygotowanej pod kierunkiem prof. AWF dr hab. Marka Kazimierczaka

Problem badawczy, którym zajęła się Pani mgr Marta Kamel jest istotny ze względu na wzmożony – szczególnie w ostatniej dekadzie – rozwój turystyki jeździeckiej (szerzej jeździectwa). Dotyczy to również Wielkopolski.

Wiedza na ten temat charakteryzuje się dużym deficytem. Brak danych dotyczących liczby koni i jeźdźców, a także osób uprawiających badaną formę turystyki, czym się – jak to określa Autorka - one charakteryzują, jakie mają motywacje i oczekiwania, kwalifikacje jeździeckie. Odnosi się to również do organizacji oraz infrastruktury (zaplecza) ośrodków nauki i jazdy konnej, turystycznych szlaków konnych, niezbędnych przecież do kontynuacji i rozwoju turystyki jeździeckiej.

Wiedza ta oraz rozwój badań w danym zakresie są niezbędne nie tylko ze względów autotelicznych, ale też konieczne dla urzeczywistniania założeń i celów ściśle praktycznych. Wpływa ona bowiem pozytywnie na zabiegi zmierzające do zainteresowania i przyciągnięcia – w okresie zintensyfikowanej obecnie rynkowej konkurencji, rywalizacji miast i regionów – coraz większej liczby turystów.

Istotnym zagadnieniem związanym z tym kierunkiem zainteresowań jest stworzenie odpowiedniego, „wizerunku”, tzn. rzetelnej charakterystyki danego regionu jeździeckiego, ułatwiającej opracowanie długofalowej strategii marketingowej. Nota bene w sferze opracowań dotyczących turystyki w ogóle pojawiło się – jak zauważa autorka - zaledwie kilka przyczynkowych „wizerunkowych” opracowań. A ponadto nie podjęto się dotąd żadnych dociekań związanych z opracowaniem całościowego to jest wszechstronnego wizerunku określonego regionu jeździeckiego właśnie.

W związku z tym należy docenić tak intencje badawcze, jak oryginalność przedłożonej dysertacji oraz ogrom pracy włożonej w badania dotyczące wielkopolskiego wizerunku regionu jeździeckiego o wydźwięku idiograficznym (opisowym, za K. Ajdukiewiczem), nomotetycznym (wyjaśniającym, za K.

Ajdukiewiczem, „Metodologiczne typy nauk” w „Język i poznanie” t. 1) oraz postulatycznym, dotyczącym ewentualnych zamierzeń praktycznych.

Dysertacja odnosi się – w głównej mierze - do atrybutów regionu jeździeckiego (tj. infrastruktury jeździeckiej i turystycznej), źródeł informacji o danym regionie jeździeckim oraz ofercie turystyki jeździeckiej.

Autorka pisze w związku tym, że podstawowy: „problem badawczy można wyrazić w pytaniu: Jaki wizerunek wielkopolskiego regionu jeździeckiego funkcjonuje w świadomości jego głównych aktorów, tj. turystów jeździeckich?”

Sądzę, że problem badawczy należałoby przedstawić raczej w formie zdania oznajmiającego - podlegającego kryteriom logicznym z punktu widzenia prawdy lub fałszu niż w formie pytania, które nie jest i nie może być ani prawdziwe, ani fałszywe. Mogło by ono, tj. postawienie problemu badawczego, przyjąć np. następujące brzmienie: „Charakterystyka wizerunku wielkopolskiego regionu jeździeckiego funkcjonującego w świadomości turystów jeździeckich?”

Natomiast pytania badawcze postawione celowo i trafnie mogą służyć – ujmując zagadnienie skrótowo - rozwiązaniu danego problemu badawczego, w tym także częściowemu (konfirmacja) lub całościowemu potwierdzeniu (weryfikacja) albo falsyfikacji (negacji) ewentualnych hipotez naukowych.

Ta zasada metodologiczna zastała zaaplikowana później przez Autorkę w metodologicznych podstawach badań w sposób kompetentny.

Dysertacja obejmuje 411 s. plus Aneks z 8-stronicową ankietą oraz 3-stronicowy Raport z badania antyplagiatowego. Składa się ona przede wszystkim z „Wprowadzenia” (s. 7-18) do zawartych w niej badań;

oraz 4 głównych części danej rozprawy, zatytułowanych kolejno:

Rozdział 1. Podstawy teoretyczne i pojęciowe turystyki jeździeckiej (s. 19-90).

Rozdział 2. Region jeździecki – aspekty teoretyczne i jeździecki potencjał regionów Polski (s. 91 – 149).

Rozdział 3. Wizerunek regionu jeździeckiego (s. 150-184).

Rozdział 4. Wielkopolski region jeździecki – analiza empiryczna wizerunku (s. 185-365).

Ponadto w rozprawie uwzględnione zostało: Zakończenie, 28 stronicowa Bibliografia, Spis 200 tabel, Spis 45 rysunków, Spis 57 fotografii, Spis 13 wykresów, Streszczenie, Summary oraz Wykaz najczęściej stosowanych skrótów.

Rozprawa jest dobrze i przejrzysto skonstruowana. Ze wskazanych wyżej 4 rozdziałów wszystkie posiadają ściśle merytoryczne właściwości. „Wprowadzenie” z kolei zawiera między innymi konieczne założenia formalne.

Podstawą badań oprócz założeń teoretycznych i empirycznych jest metodologia szczegółowa pracy, nawiązująca konsekwentnie do metodologii ogólnej, mimo że nie jest i nie może być jej częścią. Przejawem uszczegółowienia zastosowanej w tej pracy metodologii jest „Określenie celu pracy, pytań, hipotez zadań badawczych” zawartych we „Wprowadzeniu”.

Celem głównym pracy (tj. empirycznym) jest – zadaniem Autorki - określenie wizerunku wielkopolskiego regionu jeździeckiego ukształtowanego w świadomości odbiorców oferty jeździeckiej – turystów jeździeckich – poprzez, jak pisze, czynniki kognitywne, afektywne i konatywne.

Mgr Marta Karmel formułuje także nawiązujące do niego - wskazane już podczas prezentacji autoreferatu - 3 cele szczegółowe. Wszystkie są trafnie sformułowane. Przy pierwszym celu szczegółowym brzmiącym: „Określenie profilu turysty jeździeckiego” sugerowałbym jedynie doprecyzowanie, o jaki „profil” chodzi, albowiem jest to termin wieloznaczny. Jego zmienność zależy także od usytuowania w określonym tekście, od kontekstu uzasadnienia.

Poza celem głównym Autorka wyróżnia cel poznawczy pracy (teoretyczny) dotyczący – jak podkreśla - opracowania modelu teoretycznego (wyjaśniającego) wizerunku regionu jeździeckiego.

Otóż zarówno cel główny określony w dysertacji cel jako empiryczny, jak też cel poznawczy (w nawiasie teoretyczny) mają charakter ściśle poznawczy. W pierwszym wypadku stosuje się metodę doświadczalną niezbędną w danych badaniach idiograficznych, zmierzających do opisu eksplorowanej rzeczywistości. W drugim wypadku aplikuje się metodę nomotetyczną czyli wyjaśniającą. Obie są eksplikacją aktywności poznawczej: służą do prezentacji efektów badań tak empirycznych, jak teoretycznych.

Pani Marta Kamel wyróżnia także cel aplikacyjny, który nazywa celem utylitarnym o właściwościach postulatycznych. Precyzując to jeszcze bardziej, można stwierdzić, że mają one charakter prakseologiczny (za „Traktatem o dobrej robocie” T. Kotarbińskiego). Autorka wskazuje bowiem, że „mogą pomóc (...) w podejmowaniu skutecznych działań na rzecz poprawy i budowy pozytywnego wizerunku regionu jeździeckiego” oraz służyć skutecznie „promocji

i rozwojowi turystyki jeździeckiej w Wielkopolsce” (s.12). Prakseologia jest, mówiąc w skrócie, nauką dotyczącą skutecznego działania.

Pytania w części empirycznej obejmują obszerny zakres badań. Pewien dysonans składniowy budzi tylko pojawiający się w nich zaimek dzierżawczy „ich”. Ta uwaga odnosi się również do poprawnie sformułowanych hipotez badawczych.

Poprawnie i w sposób godny naśladowania zostały skonstruowane zadania badawcze, odnoszące się do części teoretycznej rozprawy.

W części teoretycznej zastosowano w sposób adekwatny metodę analizy i krytyki piśmiennictwa oraz metodę analizy porównawczej, a w części praktycznej metodę sondażu diagnostycznego i metodę obserwacji uczestniczącej.

Istotne dla tematyki pracy są także rozważania teoretyczne zasygnalizowane we wprowadzeniu i omówione w obszernym Rozdziale 1, charakteryzującym Podstawy teoretyczne i pojęciowe turystyki jeździeckiej (s. 19-90). Odnosi się to również częściowo do Rozdziału 2. Region jeździecki – aspekty teoretyczne i jeździecki potencjał regionów Polski (s. 91–149) oraz do Rozdziału 3. Wizerunek regionu jeździeckiego (s. 150-184), zajmującego się teoretycznymi zagadnieniami zjawiska wizerunku.

„W pierwszym rozdziale - jak pisze Doktorantka – zaprezentowano rdzeń teoretycznych rozważań” dotyczących „zjawiska turystyki jeździeckiej”. Autorka omówiła i scharakteryzowała kompetentnie i erudycyjnie różnorodne polskie i zagraniczne jej formy i postaci. Przedstawiła rzetelnie i umiejętnie definicje oraz ich zakresy pojęciowe. Odwołała się rzeczowo do literatury przedmiotu. Wywody zubożyła o fotografie ukazujące i zarazem dokumentujące rozmaite przejawy turystyki jeździeckiej. Przyjęła – zastrzegając profesjonalnie, że tylko na potrzeby prezentowanej pracy – definicję wskazującą, że : *„Turystyka jeździecka to forma turystyki uprawiana poza miejscem stałego zamieszkania, w przestrzeni naturalnej, z wykorzystaniem infrastruktury jeździeckiej i turystycznej, którą wyróżnia bezpośredni i pośredni kontakt z koniem; w zależności od celu podejmowania tej formy turystyki możemy wyróżnić: rekreacyjną turystykę jeździecką, sportową turystykę jeździecką i rehabilitacyjną turystykę jeździecką (hipoterapię)”* (s. 23).

Posłużyło to Autorce do przedstawienia stanu badań nad turystyką jeździecką, do stworzenia modelu turystyki jeździeckiej wraz ze szczegółową prezentacją jej form oraz do określenia korelacji turystyki jeździeckiej z innymi

formami turystyki, tj. z wieloma postaciami turystyki sportowej i turystyki kulturowej, a także z turystyką aktywną, kwalifikowaną (specjalistyczną), turystyką w obszarach wiejskich.

W Rozdziale 2 Doktorantka kontynuowała prezentację istotnych dla dysertacji ustaleń teoretycznych, definicyjnych i destynacyjnych, zakresowych i funkcjonalnych dotyczących regionu jeździeckiego, związanych ze stanem badań, cechami charakterystycznymi dla regionu turystyki jeździeckiej.

Definicję regionu przedstawiła Doktorantka już w autoreferacie. Legitymizuje ona kontekst uzasadniający wyznaczony przez nią kierunek badań. Autorka wskazuje, że *„region jeździecki to obszar wyróżniający się z otoczenia określonymi cechami tworzącymi spójną całość: charakteryzujący się atrakcyjną infrastrukturą jeździecką (ośrodki jeździeckie, stajnie, stadniny, stada, szlaki konne) i turystyczną (noclegowo-gastronomiczną) o korzystnych walorach krajoznawczych, na których koncentruje się ruch turystyczny związany z podejmowaniem różnych form turystyki jeździeckiej”* (s. 99).

Stworzyło to podstawę do określenia swoistości oraz historyczno-kulturowych, przyrodniczych i prawnych uwarunkowań jeździectwa i turystyki jeździeckiej w regionie wielkopolskim w perspektywie komparatystycznej: tj. w odniesieniu do właściwości małopolskiego, lubelskiego, pomorskiego i mazowieckiego regionu jeździeckiego.

We wzmiankowanym już Rozdziale 3 (s. 150-184) Pani mgr Marta Kamel zaprezentowała definicje i modele wizerunku regionu jeździeckiego. Umożliwiły one skonstruowanie definicji owego wizerunku na użytek recenzowanej pracy.

Brzmi ona następująco: *„Wizerunek regionu jeździeckiego to wielowymiarowy konstrukt przestrzeni geograficznej, dla którego charakterystyczna jest interakcja między osobą (turystą jeździeckim), działaniem (podjęciem jeździeckiej aktywności turystycznej) i miejscem (regionem jeździeckim), i który stanowi ogół denotatywnych i konotatywnych wymiarów w postaci subiektywnego obrazu w umyśle osoby. Wymiary są wyrażone za pomocą czynników afektywnych, kognitywnych i konotatywnych.*

Stworzyło to podstawę do kolejnych głównych badań o wydźwięku empirycznym przedstawionych w Rozdziale 4 (s. 185-372), poświęconych wielkopolskiemu wizerunkowi regionu jeździeckiego.

Warto dodać, że w naukach humanistycznych i społecznych w tym także – jak w danym wypadku – o wydźwięku kulturoznawczym, nie ma definicji

ostatecznych. Wszystkie mają charakter tymczasowy, względny. Niezmienne są tylko w kontekście konkretnej monografii, czy w artykułach prezentujących efekty określonych badań. Poza nimi ulegają często koniecznej modyfikacji celem dostosowania się do wymogów nowych wyzwań badawczych czy publikacyjnych, do zmieniających się realiów społecznych, poziomu wiedzy i pantareistycznych oczekiwań. Dlatego też nie było, nie ma i nie będzie ostatecznej definicji np. nauki, filozofii, metodologii, religii czy kultury, turystyki, turystyki jeździeckiej, regionu, regionu jeździeckiego, wizerunku, wizerunku regionu czy wizerunku regionu jeździeckiego. Dobrze, że Doktorantka zdaje sobie z tego sprawę.

Zagadnienie wizerunku zostało w tej dysertacji wszechstronnie omówione. Istotne jest także nawiązanie do niemieckojęzycznej i anglojęzycznej literatury przedmiotu. Wskazuje się m.in., na jego ontologiczne, socjologiczne, psychologiczne, recepcyjne i percepcyjne, racjonalne i subiektywne podłoże oraz na techniczne, funkcjonalne, ekonomiczno-marketingowe, optymalizacyjne, emocjonalne, tj. wartościujące właściwości.

Omówiony jest również proces i etapy tworzenia, kształtowania, różnorodne typy, właściwości, atrybuty, znaczenie, czynniki przyrodnicze, źródła informacji wpływające na wizerunek oraz wpływ samorządu na jego kształt, a także znaczenie wizerunku regionu jeździeckiego dla rozwoju turystyki jeździeckiej.

Tytuł Rozdziału 4 (s. 185-372) – „Wielkopolski region jeździecki – analiza empiryczna wizerunku” określa trafnie jego przeznaczenie i zaprezentowaną w nim metodę oraz kierunek jego badań. Jest to rozdział ogromny. Po raz pierwszy zetknąłem się z rozdziałem tej wielkości w pracy doktorskiej. Jednakże nie jego wielkość budzi uznanie, ale zaprezentowane w nim badania: jasny i klarowny sposób wyводу. Imponujący jest zakres badań przeprowadzonych w 2017 i 2018 r. Objęły one 226 gmin Województwa Wielkopolskiego o dużym i profesjonalnym potencjale jeździeckim i turystycznym.

Odnoszą się one do 144 stajni, stadnin, stad, ośrodków jeździeckich, 77 klubów jeździeckich, 49 gospodarstw agroturystycznych oferujących jazdę konną, 66 szlaków konnych, 142 jeździeckich wydarzeń sportowych oraz 21 ośrodków hipoterapii. Ich pełna inwentaryzacja w kilku obszernych pojemnościowo tabelach zajęła Autorce aż 25 stron dysertacji plus 6 stron tabel zawierających dane dotyczące jeździeckich wydarzeń sportowych i ośrodków hipoterapii.

Doktorantka zaprezentowała w pierwszej kolejności teoretyczny model wizerunku regionu jeździeckiego, a następnie metodologię szczegółową przeprowadzonych badań. Przeprowadziła badania wśród widzów zawodów jeździeckich oraz wśród turystów jeździeckich, związanych ze wskazanymi wyżej instytucjami jeździeckimi za pomocą przedstawionej w dysertacji ankiety. Oparła swoje badania na zbiorze zasad metodologicznych M. Krajewskiego (2010). Na temat ich efektów formalnych wypowiedziałem się już kilka stron wcześniej.

W tym wypadku dodałbym, że pojęcie weryfikacja w metodologii ogólnej wskazuje tylko i wyłącznie na pełne czy też ostateczne potwierdzenie hipotezy badawczej. Częściowym jej potwierdzeniem jest konfirmacja, a falsyfikacja natomiast negacją hipotezy. Hipotezę poddaje się też sprawdzeniu, tj. sprawdzeniu jej wartości logicznej z punktu widzenia prawdy lub fałszu. I wtedy mamy do czynienia z testowaniem hipotezy. Testowanie hipotezy nie jest weryfikacją, bo testowanie prowadzi do potwierdzenia lub odrzucenia hipotezy naukowej. Zakłada bowiem wstępnie pierwszą lub drugą możliwość. Falsyfikacja z kolei może – oprócz całkowitego odrzucenia – stymulować jednak ewentualną modyfikację hipotezy przed kolejnym jej testowaniem.

Po powyższej uwadze chciałbym podkreślić, że bardzo wysoko oceniam zastosowaną w dysertacji metodologię, dociekliwość i konsekwencję badawczą oraz osiągnięte rezultaty, a także poprawny i przejrzysty język wywodu.

Badania wykazały niewątpliwą wpływ czynników indywidualnych osób badanych na czynniki wizerunkowe o wydźwięku poznawczym, wolicjonalnym i emocjonalnym, tj. czynniki kształtujące w świadomości turystów jeździeckich wizerunek wielkopolskiego regionu jeździeckiego. Odnosi się to do płci, miejsca zamieszkania, wieku, długości stażu jeździeckiego czy też posiadania własnego konia.

Owe indywidualne czynniki różnicują – jak dowiodła Doktorantka – „wizerunek wielkopolskiego regionu jeździeckiego w zakresie jego percepcji, znajomości, pozycjonowania oraz nastawienia wobec regionu i emocji względem niego”. Autorka stwierdza także, że „Bez względu na wskazane różnice w świadomości turystów jeździeckich, funkcjonuje pozytywny obraz wielkopolskiego regionu jeździeckiego, który przyczynia się do rozwoju turystyki jeździeckiej na tym obszarze”.

Doktorantka nawiązała w pracy do 294 pozycji bibliograficznych (w tym aż do 89 anglojęzycznych i niemieckojęzycznych) oraz do 8 dokumentów i 48 tekstów internetowych ściśle związanych z tematyką dysertacji.

Uważam, że recenzowana rozprawa doktorska wyróżnia się nie tylko merytoryczną rzetelnością i wysokim metodologicznym poziomem, ale także oryginalnością problematyki badawczej. Sądzę, że zasługuje na wyróżnienie.

Słowa uznania należą się także promotorowi dysertacji prof. dr hab. Markowi Kazimierzakowi za umiejętne pokierowanie pracą badawczą Pani mgr Marty Kamel, i osiągnięte przez nią rezultaty.

Biorąc pod uwagę tak aspekty formalne, jak i merytoryczne - oraz obfitą i kompetentną literaturę przedmiotu, a także poprawny i klarowny język wyводу - przedstawiam Radzie Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, istotną w sensie formalnym konkluzję wskazującą, że recenzowana praca kwalifikuje Panią mgr Martę Kamel do nadania jej stopnia doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej.

Prof. dr hab. Jerzy Kosiewicz

